

УДК: 371.2:355.233

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

кандидат економічних наук, доцент, Кравченко В.М.

Класичний приватний університет, Україна, Запоріжжя

Розкрито сутність інноваційного підходу до підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Висвітлено наукові погляди на процес оновлення професійної освіти в сучасних умовах. Окреслено шляхи впровадження інноваційних педагогічних технологій з метою модернізації професійної підготовки магістрів. Вказано на чинники, які впливають на ефективність інтенсифікації професійної підготовки фахівців. Визначено завдання педагогічної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. Обґрунтовано основні шляхи формування в майбутніх викладачів готовності до педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: вища школа, інновація, інтенсифікація, майбутній викладач, освітній процес, професійна підготовка.

кандидат экономических наук, доцент, Кравченко В.Н. Инновационный подход к профессиональной подготовке будущих преподавателей высшей школы / Классический приватный университет, Украина, Запорожье

Раскрыта сущность инновационного подхода к подготовке будущих преподавателей высшей школы. Освещены научные взгляды на процесс обновления профессионального образования в современных условиях. Определены пути внедрения инновационных педагогических технологий с целью модернизации профессиональной подготовки магистров. Указаны факторы, которые влияют на эффективность интенсификации профессиональной подготовки специалистов. Определены задачи педагогической подготовки будущих преподавателей высшей школы в условиях магистратуры. Обоснованы основные пути формирования у будущих преподавателей готовности к педагогической деятельности в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: высшая школа, инновация, интенсификация, будущий преподаватель, образовательный процесс, профессиональная подготовка.

PhD in Economic, associate professor, Kravchenko V.N. Innovative approach to training future high school teachers/ Classic Private University, Ukraine, Zaporozhye

The essence of the innovative approach to training future teachers in higher education. Lit scientific views on the process of updating vocational education in modern conditions. The ways of introduction of innovative

teaching technologies with the aim of modernization of professional training of masters. Indicate factors that affect the efficiency of intensification of professional training of specialists. Set objectives pedagogical training of future teachers in higher education in the magistrates. The main ways of formation of future teachers' readiness for pedagogical activity in higher educational establishments are grounded.

Key words: higher education, innovation, intensification, future teacher, educational process, professional training.

Вступ. На початку третього тисячоліття в освітній системі України відбулися суттєві зміни, безпосередньо пов'язані з євроінтеграцією та потребою в модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема викладачів вищої школи. Ефективність організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі потребує інноваційного підходу (згідно з освітніми стандартами, вимогами соціуму й новими викликами сучасності), а також урахування багатьох чинників: зовнішніх, притаманних мікро- й макросередовищу функціонування вищого навчального закладу та внутрішніх, які діють і регулюються самим вищим навчальним закладом.

Актуальність проблеми, порушеної у статті, підкреслюється не лише посиленою соціальною необхідністю у викладачах вищої школи, здатних до інноваційного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців, але і потребою особистості до безперервного самовдосконалення.

Окремі аспекти проблеми інноваційного підходу до підготовки майбутніх фахівців розкрили вчені Алексюк А.М., Андрущенко В.П., Бех І.Д., Биков В.Ю., О.А. Дубасенюк, Дудченко В.С., Зязюн І.А., Кремень В.Г., Луговий В.І., Ляшенко В.В., Ничкало Н.Г., Олійник В.В., Сисоєва С.О., Сущенко Т.І. та ін.

Питання педагогічних технологій вивчали Акбашев Т.Ф., Алексеєнко Т.А., Бондар С.П., Волкова Н.П., Гузєєв В.В., Даниленко Л.І., Демків Т.Ф., Дичківська І.М., Жижко Т.А., Колток Л.Б., Маршицька В.В., Мухіна Т.Г., Нісімчук А.С., Прокопенко І.Ф., Романовський О.Г., Селевко Г.К., Синиця М.О., Товажнянський Л.Л., Хуторський А.В., Чернілевський Д.В., Ясинська А.М. та ін.

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості досліджень, присвячених різним аспектам професійної освіти, проблема інноваційного підходу до підготовки майбутніх викладачів вищої школи наразі ще потребує додаткового висвітлення.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є висвітлення проблеми інноваційного підходу до підготовки майбутніх викладачів вищої школи; розкриття наукових поглядів на процес оновлення професійної освіти в сучасних умовах та з'ясування шляхів впровадження інноваційних педагогічних технологій з метою

модернізації професійної підготовки магістрів. Згідно з поставленою метою визначено завдання наукової розвідки: обґрунтувати роль самостійно-пізнавальної діяльності у професійній підготовці майбутніх викладачів; визначити чинники, які впливають на ефективність інтенсифікації професійної підготовки фахівців; окреслити основні напрями формування у майбутніх викладачів готовності до педагогічної діяльності в умовах магістратури.

Виклад основного матеріалу статті. Модернізації професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури сприяє впровадження у навчальний процес сучасних інноваційних педагогічних технологій, їх оптимальне поєднання з традиційними методами та видами навчальної діяльності студентів. Організація навчального процесу в сучасних умовах вимагає створення такого освітнього інформаційного простору навчального закладу, що дозволить забезпечити гідну професійну підготовку конкурентоспроможних фахівців.

На думку Сущенко Т.І., «вагомі і швидкі успіхи досягаються там, де викладачі вузів беруть на озброєння нові педагогічні технології високоякісної професійної освіти, спираючись на які, вони мають можливість успішно готувати студентів до продуктивної кваліфікованої праці, гарантуючи і програмуючи її якість, відповідальність випускників за раціональність соціально значущих нововведень» [7, с. 457].

З розвитком глобальної мережі Інтернет, вільного доступу до освітніх інформаційних ресурсів з'явилася унікальна можливість інтенсифікації професійної підготовки майбутніх фахівців. Йдеться, зокрема, про використання бази знань та електронних освітніх ресурсів; оптимальне поєднання очної та дистанційної форм навчання для вдосконалення педагогічної взаємодії викладача та студентів. Застосування інноваційних технологій, нових типів організації навчання в освітніх закладах змінює функції викладача з ретранслятора інформації – не лише на організатора освітнього процесу, а й фасилітатора, колегу в педагогічній співпраці.

Однією з особливостей організації освітнього процесу у ВНЗ в сучасних умовах є інтенсифікація професійної підготовки, що передбачає сформованість у студентів вищих навчальних закладів двох груп пізнавальних умінь – інформаційних та інтелектуальних, розвиток яких забезпечується: діагностикою рівнів самостійної пізнавальної діяльності, розробленістю змісту й методів формування пізнавальних умінь студентів як у процесі оволодіння конкретними навчальними дисциплінами, так і на інтегрованій міжпредметній основі; реалізацією особистісно-орієнтованого підходу, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей та рівня навченості й розвитку студентів.

Як зазначає Ляшенко В.В., відмітною особливістю навчально-пізнавальної діяльності при інноваційному навчанні є тип оволодіння знаннями, створення умов включення тих, хто навчається в творчу діяльність (творчу, самостійну), зумовлену: 1) видом навчальної діяльності (спостереження і практична дія переважають над слуханням або супроводять його); 2) логікою пізнавального процесу (індукція переважає над дедукцією); 3) психологією пізнавального процесу (аналіз через синтез, асоціативний і евристичний механізми, зв'язок інтуїтивного і логічного); 4) джерелом знання (опора на образ, на наочність) [4].

Серед чинників, які впливають на ефективність інтенсифікації професійної підготовки фахівців, учені називають: модернізацію освіти та використання інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на якісну перебудову навчально-виховного процесу, організаційно-методичного забезпечення високого інтелектуального розвитку студентів, рівня їхньої самостійної пізнавальної діяльності (Жижко Т.А. [2]); підвищення цілеспрямованості професійного навчання; посилення мотивації; збільшення інформативної місткості змісту освіти; застосування активних методів і форм навчання; прискорення темпу навчальних дій; розвиток навичок навчальної праці; використання нових інформаційних технологій (Колток Л.Б. [3]).

Завдання педагогічної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, на нашу думку, полягають у: збагаченні магістрантів позитивним досвідом викладацької діяльності; активізації професійного потенціалу особистості магістранта; забезпеченні можливості оволодіння інноваційними технологіями викладання спеціальних дисциплін; формуванні професійної педагогічної культури; розвитку комунікабельності та культури спілкування; організації методичної та дидактичної підтримки магістрантів.

З метою формування в майбутніх викладачів готовності до педагогічної діяльності у ВНЗ в сучасних умовах доцільним є впровадження таких заходів, як введення до навчального плану магістрантів таких спецкурсів: «Методика проведення навчальних занять з використанням ІКТ», «Інноваційні педагогічні технології»; семінарів: науково-практичних («Проектування і створення освітньо-професійного середовища магістранта»), теоретико-методичного («Організація роботи студентів на сайті підтримки навчальних програм»), психолого-педагогічного («Особливості організаційно-педагогічної діяльності викладача в системі дистанційної освіти»). Ефективними заходами в межах поза аудиторної роботи може бути участь магістрантів у: науковому гуртку «Педагогічні інновації в освіті», навчально-дискусійній платформі «Викладач третього тисячоліття», роботі клубу педагогічної інноватики майбутнього викладача, майстер-класах «Професіоналізм і педагогічна

майстерність сучасного викладача вищої школи», педагогічно-творчих зустрічах «Передовий педагогічний досвід у вищій школі» тощо.

Сучасна професійна освіта повинна враховувати можливості та потреби людини й бути спрямованою на формування активної особистості, що можливо зі створенням належних педагогічних умов. Однією з педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності, на наш погляд, є створення педагогічно комфортного, професійно орієнтованого освітнього середовища. Особливо важливим є забезпечення педагогічного співробітництва та духовної взаємодії магістрантів і викладачів на рівноправних діалогічних засадах; моделювання ситуацій для активізації творчого мислення і прагнення до самовираження, самореалізації та самовдосконалення; організація самостійної роботи студентів, що є запорукою самонавчання і саморозвитку; забезпечення тісного зв'язку з професійним середовищем; підвищення педагогічної майстерності викладачів з орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості. Педагогічно комфортне середовище передбачає створення умов для формування індивідуальності та професійного потенціалу майбутнього викладача, а також можливості для його самореалізації, при цьому стосунки між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості.

Факторами впливу на формування у майбутніх викладачів готовності до професійно-педагогічної діяльності, на наш погляд, є: природні здібності магістрантів, здатність до самостійності в оволодінні знаннями, саморозвиток, самовиховання, мотивація навчальної діяльності, глибоке усвідомлення перспективи майбутньої науково-педагогічної роботи і траєкторії подальшого професійного саморозвитку та самовдосконалення (внутрішні фактори) та кваліфікаційні вимоги до випускника магістратури з певного фаху згідно з ОКХ, потреби суспільства, держави, особистість викладача, студентський мікро-соціум, сім'я (зовнішні фактори).

Інтенсифікація професійної підготовки фахівців передбачає оптимальне поєднання усіх напрямів:

- 1) проведення педагогічних експериментів з упровадження навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах інтенсифікації; запровадження моніторингу ефективності інтенсивних технологій тощо (з боку Міністерства освіти і науки);

- 2) прискорення побудови єдиного освітнього інформаційного простору ВНЗ та його зв'язку з глобальними мережами знань; розроблення засобів підтримки та моніторингу успішного впровадження педагогічного процесу на засадах інтенсифікації; оновлення технічних засобів з метою інтенсифікації педагогічного процесу; стимулювання та матеріальне заохочення організаторів

оновленого інтенсивного педагогічного процесу (з боку вищого навчального закладу);

3) підвищення педагогічної майстерності; методичне забезпечення ефективності нового інформаційного середовища навчального закладу, збільшення інформативної місткості змісту освіти, оптимального поєднання традиційних та інноваційних форм навчальної взаємодії; інтенсифікація професійного самовдосконалення з метою адаптації до змін індивідуальних темпів розвитку студента (з боку викладачів ВНЗ);

4) забезпечення цілеспрямованої мотивації до нових засобів інтенсивного навчання та активної творчої самореалізації майбутнього фахівця з метою його конкурентоспроможності на ринку праці; адаптація до інноваційного навчання та професійної підготовки фахівців; оволодіння сучасними методами самостійної навчальної діяльності в умовах прискореного темпу навчальних дій (з боку студентів – майбутніх фахівців).

Проте варто пам'ятати, що мультимедійні засоби навчання у вищій школі не можуть замінити викладача, хоча і сприяють удосконаленню й урізноманітненню діяльності педагога, що підвищує продуктивність освітнього процесу. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання дозволяє ширше, повноцінно розкрити творчий потенціал кожного студента [6].

Значна роль у професійній підготовці майбутніх викладачів належить самостійно-пізнавальній діяльності студентів, тому необхідно забезпечити оптимальне поєднання обсягу аудиторної та самостійної роботи; методично правильно організувати роботу кожного магістранта в аудиторії та поза нею; забезпечити його необхідними методичними матеріалами з метою перетворення самостійної роботи в творчий процес; здійснювати контроль за організацією та ходом самостійної роботи, що заохочує студента якісно її виконувати та позитивно впливає на ефективність самостійної роботи в цілому.

Як зазначає Мухіна Т.Г., в сучасних умовах розширення інформаційного простору, швидкого освоєння студентами методів пошуку інформації, готовності та здатності працювати самостійно виникає необхідність по-новому оцінити важливість підготовки студентів у ВНЗ [1].

Самостійна робота є особливою формою навчальної діяльності, важливою умовою успішності якої є формування стійкого інтересу майбутнього викладача до обраної професії та здатності володіти інтерактивними методами, інноваційними формами діалогу між викладачем і студентами в освітньому процесі. Виконуючи самостійну роботу, майбутній фахівець має можливість розвинути пізнавальні та

виконавчі здібності, пам'ять, самостійне мислення, наполегливість і виробити вміння самостійно здобувати необхідні знання.

Особливість магістерського педагогічного процесу, професійної діяльності викладача полягає в тому, що успіх студента є успіхом викладача, тому результатом діяльності останнього має стати створення ситуацій підтримки успіху кожного магістранта, збереження й консолідація програми спільних дій, педагогічного співробітництва, творчої співпраці в навчальній діяльності.

Ефективним у магістерській підготовці є використання засобів мультимедіа, що сприяє повторенню, узагальненню та систематизації знань, оскільки в процесі їх застосування відбувається не лише процес пізнання, відтворення та уточнення вже відомого, а й поглиблення знань, активізація самостійної пошукової діяльності студентів.

Вимогами до мультимедійних засобів навчання є: подання навчального матеріалу з опорою на взаємозв'язок і взаємодію понятійних, образних і дієвих компонентів мислення; відображення системи термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку; надання студенту можливості виконання різноманітних контрольних тренувальних дій [5].

Під час застосування мультимедійних технологій викладач виконує роль радника, консультанта, фасилітатора й в аудиторній роботі, і в позааудиторній самостійній діяльності студентів. Завдяки мультимедійним технологіям у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи: збагачується зміст освітнього процесу; виникає можливість моделювати освітній процес, коригувати його, використовувати різнорівневі завдання, розміщувати інтерактивні веб-елементи (тести, посилання в електронних бібліотеках на джерела для самостійного опрацювання тощо); створюється професійно орієнтоване навчальне середовище; постійно оновлюється, легко й оперативно розповсюджується навчальний матеріал; урізноманітнюються форми та методи його успішної реалізації (зокрема, поєднання візуального та слухового сприйняття нового матеріалу, залучення динамічної навчальної наочності); підвищується ефективність узагальнення та систематизації нового матеріалу й активність самоосвітньої діяльності студентів; посилюється мотивація самонавчання й саморозвитку; економиться час на практичних заняттях і в самостійній роботі майбутніх фахівців.

Висновки. Отже, одним із перспективних напрямів удосконалення організації освітнього процесу у вищій школі є розроблення та впровадження науково обґрунтованих інноваційних технологій, створення оптимальних педагогічних умов для інтенсифікації професійної підготовки майбутніх фахівців. Модернізація професійної підготовки викладача вищої школи

зумовлює інтенсивний розвиток духовного, професійного потенціалу сучасного викладача вищого навчального закладу. Перспективи подальших досліджень передбачають поглиблене вивчення питання щодо застосування у ВНЗ інтерактивних методів навчання як одного з аспектів інноваційного підходу до професійної підготовки майбутніх викладачів.

Література:

1. *Активные и интерактивные образовательные технологии (формы проведения занятий) в высшей школе: учебное пособие / сост. Т. Г. Мухина. – Н. Новгород: ННГАСУ. – 2013. – 97 с.*
2. Жижко Т.А. Ефективність навчального процесу на засадах інтенсифікації / Т.А.Жижко // *Наукові записки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2002. – Вип. 49. – Ч. II. – С. 37–41.*
3. Колток Л.Б. Проблема інтенсифікації навчання як складова модернізації освіти / Л.Б. Колток // *Вища освіта України. – №1. – 2007. – С. 75–81.*
4. Ляшенко В.В. Особливості інноваційної діяльності викладача вищої школи в контексті формування педагогічної майстерності / В.В. Ляшенко, К.І. Ляшенко // *Підготовка майбутнього фахівця до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього простору: Збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції. – Частина 1. – Донецьк: КВЗН Донецький педагогічний коледж, 2011. – С. 349–354.*
5. Маршицька В.В. Про використання мультимедійних технологій у процесі викладання навчальних дисциплін / В.В. Маршицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2F/>.
6. Синиця М.О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // *Професійно-педагогічна освіта: становлення педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О.А. Дубасенюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 418–438.*
7. Сущенко Т.И. Вузовский педагогический процесс, способствующий формированию национальной творческой элиты / Т.И. Сущенко // *Теорія і практика управління соціальними системами. – 2002. – №2. – С. 62–67.*

References:

1. *Aktivnye i interaktivnye obrazovatelnye tekhnologii (formy provedeniya zanyatiy) v vysshey shkole: uchebnoe posobie / sost. T.G. Mukhina. – N. Novgorod: NNGASU. – 2013. – 97 s.*
2. Zhyzhko T.A. Efektyvnist navchalnoho protsesu na zasadakh intensyfikatsii / T.A.Zhyzhko // *Naukovi zapysky. – Kirovohrad: RVTs KDPU im. V. Vynnychenka, 2002. – Vyp. 49. – Ch. II. – S. 37–41.*

3. Koltok L.B. *Problema intensyfikatsii navchannia yak skladova modernizatsii osvity* / L.B. Koltok // *Vyshcha osvita Ukrainy*. – №1. – 2007. – S. 75–81.
4. Liashenko V.V. *Osoblyvosti innovatsiinoi diialnosti vykladacha vyshchoi shkoly v konteksti formuvannia pedahohichnoi maisternosti* / V.V. Liashenko, K.I. Liashenko // *Pidhotovka maibutnoho fakhivtsia do profesiinoi diialnosti v umovakh innovatsiinoho osvitnoho prostoru: Zbirnyk materialiv rehionalnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. – Chastyna 1. – Donetsk: KVZN Donetskyi pedahohichnyi koledzh, 2011. – S. 349–354.
5. Marshytska V.V. *Pro vykorystannia multymediinykh tekhnolohii u protsesi vykladannia navchalnykh dystsyplin* / V.V. Marshytska [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2F/>.
6. Synytsia M. O. *Vykorystannia multymediinykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi VNZ yak zasib formuvannia pedahohichnykh znan* // *Profesiino-pedahohichna osvita: stanovlennia pedahohichnoho znannia: monohrafiia* / za red. prof. O.A. Dubaseniuk. – Zhytomyr: vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. – S. 418–438.
7. Сущенко Т.И. *Вузовский педагогический процесс, способствующий формированию национальной творческой элиты* / Т.И. Сущенко // *Теорія і практика управління соціальними системами*. – 2002. – №2. – С. 62–67.